

Kotoutumisen edistämisen ja tulevaisuuden suunta - *Tapaustarkastelu: Pietarsaari (Pohjanmaa)*

Michael Kull¹, Pekka Kettunen², Markku Mattila² ja Lauri Niskanen¹

¹ Luonnonvarakeskus (Luke)

² Siirtolaisuusinstituutti

Sisällysluettelo

Kotoutumisen edistämisen ja tulevaisuuden suunta - <i>Tapaustarkastelu: Pietarsaari (Pohjanmaa)</i>	1
Johdanto	1
Miten maahanmuuton ja kansainvälisen liikkuvuuden tilanne on edennyt.....	2
Tärkeimmät toimijat kotoutumisen edistämässä ja koetut puutteet yhteistyössä	5
Edistäjät ja esteet maahanmuuttajien asettautumisessa.....	6
Merkittäviä hyviä käytäntöjä kotoutumisen edistämässä	8
Katse tulevaisuuteen vuoteen 2035	10
Kiitokset	13
Liite 1. Aineisto ja menetelmät.....	13
Liitetaulukko 1 Vieraskielinen väestö Pietarsaareissa 1990-2023	14

Johdanto

Tämä raportti tarjoaa ajantasaisen tilannekuvan maahanmuuton, kansainvälisen liikkuvuuden ja kotoutumisen kehityksestä tarkastelluilla alueilla. Analyysi perustuu alueellisiin tapaustutkimushaastatteluihin, joita on täydennetty ja peilattu valtakunnallisen kuntakyselyn sekä kansallisen fokusryhmäkesustelun tuloksiin.¹ Yhdessä aineistot muodostavat moniulotteisen kuvan kotoutumisen edistämisen käytännöistä, haasteista ja tulevaisuuden näkymistä eri paikallisissa ja alueellisissa konteksteissa.

Raportin rakenne etenee seuraavasti: ensin tarkastellaan väestökehitystä ja vieraskielisen väestön muutoksia tilastoaineiston pohjalta, minkä jälkeen analysoidaan haastatteluihin perustuen maahanmuuton ja kotoutumisen edistämisen nykytilaa, keskeisiä toimijoita sekä

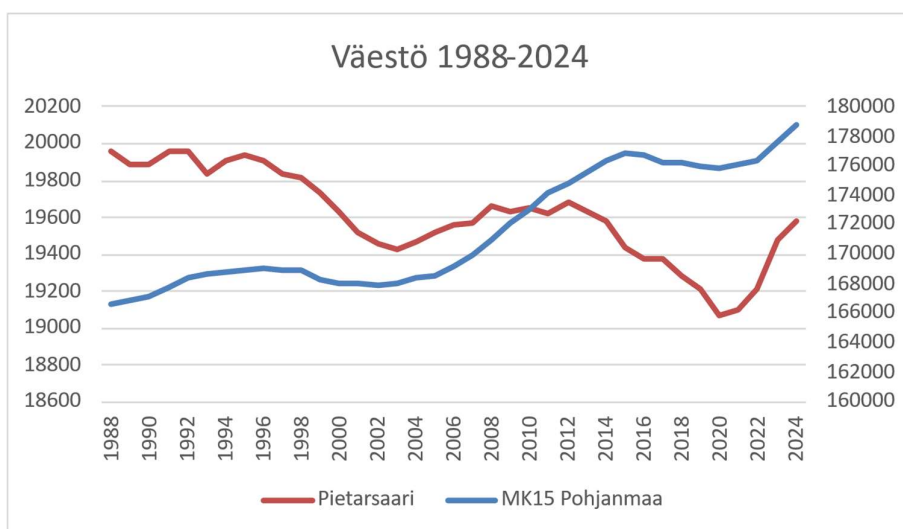
¹ Katso liite 1.

yhteistyörakenteita. Tätä seuraa edistävien tekijöiden ja esteiden systemaattinen jäsentäminen, paikallisesti tunnistettujen hyvien käytäntöjen esittely sekä tulevaisuusnäkymät vuoteen 2035. Lopuksi alueellisia havaintoja suhteutetaan valtakunnallisen kyselyn ja fokusryhmän tuloksiin, mikä mahdollistaa paikallisten kokemusten kytkemisen laajempaan kansalliseen kehykseen.

Miten maahanmuuton ja kansainvälisen liikkuvuuden tilanne on edennyt

Väestökehitys Pietarsaarella ja Pohjanmaalla

Pohjanmaan väestö on kasvanut pitkällä aikavälillä. Vuonna 1988 maakunnassa asui 166 639 henkilöä, ja vuonna 2024 määrä oli noussut 178 749:een. Tämä merkitsee noin 6 % kasvua 36 vuoden aikana. Väestökehitys on ollut maltillista mutta vakaata, mikä viittaa alueen elinvoimaisuuteen ja vetovoimaan (kuvio 1).

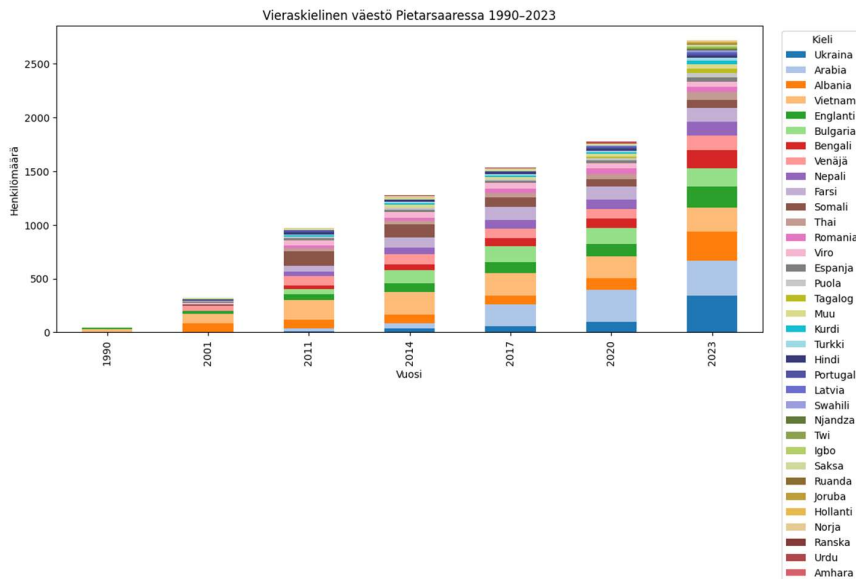
Kuvio 1 Väestökehityksen vertailu: Pietarsaari ja Pohjanmaa vuosina 1988–2024

Pietarsaaren väestö on sen sijaan vähentynyt. Vuonna 1988 kaupungissa asui 19 957 henkilöä, ja vuonna 2024 määrä oli pudonnut 19 576:een. Tämä tarkoittaa noin 4 % vähenemää. Kehitys on ollut lievästi laskeva, mikä voi viitata muuttotappioon tai väestön ikääntymiseen. Vuoden 2020 jälkeen kehitys on kuitenkin käänntynyt positiiviseksi. Kokonaisuutena Pohjanmaan väestökehitys on ollut positiivista, kun taas Pietarsaaren väestö on supistunut hieman. Tämä voi kertoa maakunnan sisäisestä dynamiikasta, jossa suuremmat keskukset kasvavat ja pienemmät alueet kohtaavat haasteita.

Vieraskielinen väestö Pietarsaaressa

Väestökehityksen kokonaiskuvaa vasten vieraskielisen väestön muutokset nousevat tärkeäksi osaksi viimeaikaista väkiluvun kehitystä.

Pietarsaaren vieraskielistä väestöä luonnehtii kielivalikoiman jatkuva monimuotoistuminen, mikä heijastaa myös tulijoiden lähtöalueiden laajenevaa kirjoa. Kehitys ei rajoitu yksittäisiin, lyhytaikaisiin muuttoliikkeisiin, vaan pääsääntöisesti uudet kieliryhmät ovat pysyviä ja niiden puhujamäärät kasvavat ajan myötä. Erityisesti 2010-luvulta lähtien vieraskielisten määrä on lisääntynyt nopeasti, ja kasvu on kohdistunut useisiin eri kieliryhmiin samanaikaisesti (kuvio 2).

Kuvio 2 Vieraskielinen väestö Pietarsaaressa 1990-2023²

Tämä kehitys viittaa Pietarsaareen suuntautuvan muuttovirran voimistumiseen ja sen alkulähteiden monipuolistumiseen. Kaupungilla on selvästi kasvava imu vieraskieliseen väestöön, ja sen kansainväliset kytkennät näyttävät laajentuneen useille maantieteellisille ja kielellisille alueille. Pietarsaaren tapauksessa vieraskielisen väestön kasvu ei siten perustu vain muutamiin hallitseviin kieliryhmiin, vaan muodostuu laajasta ja ajassa vahvistuvasta lähtöalueverkostosta, mikä erottaa sen monista pienemmistä kunnista.

² Tarkemmat lukumäärät ks. Liitetaulukko 1.

Vieraskielisten kokonaismäärä Pietarsaassa on kasvanut 42 henkilöstä vuonna 1990 noin 2 700 henkilöön vuonna 2023. Suurimpia kieliryhmiä vuonna 2023 ovat ukrainan-, arabian-, vietnamin-, albanian- ja englanninkieliset, joiden ohella myös useat muut kieliryhmät ovat vakiintuneet ja kasvaneet.

Maahanmuuton ja kansainvälisen liikkuvuuden kehitys Pietarsaassa – haastatteluihin perustuvia havaintoja

Pietarsaaren seudulla on tehty pitkään määrätietoista työtä erityisesti pakolaisten vastaanottamisessa. Vuosittaiset kiintiöpakolaisten määrät ovat olleet valtakunnallisesti huippuluokkaa. Samalla Pietarsaaren kansainvälisyys on kehittynyt myös sekä työperustaisen muuton että kansainvälisen opiskelun kautta. Haastatteluiden perusteella toimijat uskovat, että kansainvälisyys voimistuu entisestään ja että Pietarsaaren seudulla on hyvät valmiudet ottaa vastaan uusia muuttajia.

Haastattelujen perusteella Pietarsaaren maahanmuutto nojaa pitkäjänteiseen pakolaisten vastaanottamiseen, jossa vuosittaiset kiintiöpakolaismäärät ovat olleet poikkeuksellisen suuria, ajoittain jopa noin 100 henkilöä vuodessa. Pakolaisuuden rinnalla alueella on merkittävästi myös työperäistä maahanmuuttoa, jota tukee monipuolinen elinkeinorakenne, teollisuus ja kausityö. Useilla alueen yrityksillä on pitkä kokemus ulkomaisesta työvoimasta, ja ainakin osassa työyhteisöistä englanti toimii työkielenä.

Pietarsaaren erityispiirre on sen institutionaalisesti vahvistettu kaksikielisyys, joka näkyy varhaiskasvatuksesta lukioon saakka. Vieraskielisten määrä on kasvanut kaikilla koulutusasteilla, ja kotoutumiskielenä ruotsi on hieman yleisempi kuin suomi (noin 60 % vs. 40 %). Kaupunki tarjoaa tulijoille tietoisesti mahdollisuuden valita kotoutumiskieleksi joko suomen tai ruotsin ja pyrkii avaamaan kielivalinnan pidemmän aikavälin merkityksiä työmarkkinoiden ja arjen näkökulmasta.

Väestökehityksen osalta Pietarsaaren kokonaisväkiluku on pitkään laskenut alhaisen syntyvyyden vuoksi, mutta maahanmuutto on viime vuosina osittain korjannut kehitystä, ja väestömäärä on ollut lievässä kasvussa viimeiset 2–3 vuotta. Tämä korostaa maahanmuuton roolia paitsi työmarkkinoiden myös alueen demografisen kestävyuden kannalta.

Yrityshaastattelujen mukaan ulkomaalaisen työvoiman osuus on kasvanut merkittävästi, ja se on jo noin 14 prosenttia kokonaistyövoimasta. Alueella on edustettuna kymmeniä

kansallisuuksia, mikä vahvistaa kuvaa Pietarsaaresta monikielisenä ja -kulttuurisena työmarkkinaympäristönä.

Järjestöjen näkökulmasta kotoutuminen on ollut monimuotoista ja pitkäkestoista. Esimerkiksi nepalilaisyhteisö on kasvanut tasaisesti 2010-luvulta lähtien, ja sen sisällä on sekä suomeksi että ruotsiksi kotoutuneita perheitä, mukaan lukien seka-avioliittoja. Samalla osa tulijoista jää kielitaidollisesti heikompaan asemaan, mikä heijastaa kaksikielisen kotoutumismallin vaativuutta mutta myös sen joustavuutta.

Haastatteluissa esiin nousseet huolet väestörakenteen muutoksesta, erityisesti nuorten pysyvyydestä ja työikäisen väestön kehityksestä, saavat vahvaa tukea myös toteuttamastamme valtakunnallisesta kyselystä, jossa 58 % vastaajista on täysin samaa mieltä ja 24 % jokseenkin samaa mieltä siitä, että väestökehitys ja nuorten pysyvyys ovat kunnissa keskeinen huolenaihe.³

Tärkeimmät toimijat kotoutumisen edistämässä ja koetut puutteet yhteistyössä

Taulukko 1 kokoaa haastatteluaineistoon perustuen keskeiset toimijaryhmät, niiden roolit sekä niihin liittyvät vahvuudet, jännitteet ja tunnistetut puutteet alueellisessa kotoutumisen edistämisen kokonaisuudessa.

Taulukko 1 Keskeiset toimijaryhmät kotouttamisen edistämässä

Toimijaryhmä	Rooli kotoutumisen edistämässä
Alueellinen viranomainen	Vastaa alueellisen tilannekuvan tuottamisesta, ennakoinnista sekä ohjaus- ja neuvontapalveluiden kehittämisestä (esim. vieraskielinen informaatio ja palvelut). Toimijan tehtävänä on myös valvoa, että vieraskieliset palvelut ovat saatavilla ja että eri viranomaiset tunnistavat oman roolinsa kotouttamisessa. Haasteena on nähty vastuiden ja roolien riittämätön kirkastaminen.
Kunnat	Toimivat keskeisinä kotoutumisen edistämisen toteuttajina. Erityisesti kotoutumisporttia pidetään tärkeänä kaikille maahanmuuttajille. Sen toiminnan arvioidaan olevan laadukasta, mutta kapasiteetiltaan riittämätöntä vastaamaan tarpeisiin.
Oppilaitokset	Tukevat kotoutumista myös opetuksen ulkopuolisella matalan kynnyksen toiminnalla. Esimerkiksi kesäaikainen maksuton ruokailutoiminta on tavoittanut kymmeniä nuoria ilman ennakoilmoittautumista, mukaan

³ Kull, M. & Kettunen, P. (2026, tulossa) Kotoutumisen edistäminen 2035 – kuntien valmiudet ja kehittämissuunnat- raportti.

	lukien maahanmuuttajataustaisia oppilaita. Toiminta nähdään osana arjen turvaa ja osallisuuden vahvistamista ja sitä on päätetty jatkaa.
Järjestöt ja kansalaisyhteiskunta	Tavoittavat maahanmuuttajia usein julkista sektoria tehokkaammin ja tarjoavat monipuolista tukea kotoutumiseen. Toimintaan kuuluu mm. liikunta-, harrastus- ja vapaa-ajan toimintaa, matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja sekä vapaaehtois pohjaisia ryhmiä. Urheiluseuroilla on merkittävä rooli erityisesti lasten ja nuorten osallisuudessa, ja maksuttomat kokeilumahdollisuudet madaltavat osallistumisen kynnyksiä. Lisäksi maahanmuuttajilla on omia yhdistyksiä, jotka tukevat vertaistoimintaa.
Työnantajat	Toimivat kotoutumisen arjen mahdollistajina työyhteisöissä. Joissakin yrityksissä kotoutumista edistetään tietoisesti osana yrityksen toimintafilosofiaa, tavoitteena vahvistaa työntekijöiden osallisuuden tunnetta ja hyvinvointia, ei ainoastaan työpanosta.

Kotoutumisen edistäminen rakentuu alueella monitoimijaisena kokonaisuutena, jossa alueellinen viranomaisen vastaa tilannekuvasta ja palveluiden saatavuuden valvonnasta, kunnat toteuttavat keskeisiä kotoutumis palveluja rajallisilla resursseilla, oppilaitokset tukevat arjen osallisuutta myös opetuksen ulkopuolisella matalan kynnyksen toiminnalla, järjestöt ja urheiluseurat tavoittavat maahanmuuttajia joustavasti vapaa-ajan ja yhteisöllisen osallistumisen kautta, ja työnantajat edistävät kotoutumista työyhteisöissä korostaen työntekijöiden osallisuutta työpanoksen ohella. Sen sijaan yritysten järjestelmällinen mukanaolo ja hyvinvointialueen vastuut olivat haastattelujen toteutushetkellä vielä kehittymässä.

Valtakunnallisen kyselyn tulokset⁴ vahvistavat haastatteluissa esiin nousseen kokonais kuvan kotoutumisen edistämisen yhteistyörakenteista, joissa ELY-keskusten kanssa tehtävä yhteistyö näyttäytyy kunnissa selvästi vahvimpana ja vakiintuneimpana rakenteena. Järjestöjen ja koulutustoimijoiden rooli tunnistetaan laajasti keskeiseksi ja pääosin toimivaksi kotoutumisen tukipilariksi. Yhteistyö työnantajien kanssa arvioidaan heikommaksi, ja se nousee sekä haastatteluissa että kyselyssä kehittämiskohteeksi kotoutumisen kokonaisuudessa.

Edistäjät ja esteet maahanmuuttajien asettautumisessa

Edellä esitettyjen kansainvälisen liikkuvuuden kehityskulkujen sekä kotoutumisen edistämisen toimijakentän tarkastelun pohjalta seuraavassa osiossa nostetaan esiin

⁴ Kull, M. & Kettunen, P. (2026, tulossa) Kotoutumisen edistäminen 2035 – kuntien valmiudet ja kehittämissuunnat- raportti.

haastatteluaineistossa tunnistetut keskeiset edistäjät ja esteet. Taulukko 2 perustuu eri sektoreiden toimijoiden näkemyksiin ja nostaa esiin sekä rakenteelliset että kulttuuriset tekijät.

Taulukko 2 Edistäjät ja esteet maahanmuuttajien asettautumisessa (haastatteluaineisto)

Teema	Esteet	Edistäjät
Kielitaito ja kielivaatimukset	Korkeat kielitaitovaatimukset sulkevat pois muuten päteviä työnhakijoita; kielikokeet ja ammattikohtaiset vaatimukset (esim. hoitotyö) muodostavat esteen. Kielikurssien hajanaisuus ja jopa vuoden mittaiset odotusajat hidastavat työmarkkinoille pääsyä. Pietarsaassa osa maahanmuuttajista ei ole oppinut suomea eikä ruotsia, mikä heikentää tiedonsaantia ja osallisuutta.	Kielikoulutusta tarjolla aktiivisesti ja nopeasti: työväenopistot, ilta- ja työaikaiset kurssit. Pietarsaassa odotusajat kielikoulutukseen lyhyitä, mikä tukee nopeaa kiinnittymistä arkeen ja työhön.
Työelämä ja koulutus	Työpaikat rajallisia, palkka ei aina toimi houkuttimena ja vaihtuvuus on suurta. Työnhakukanavat usein vain suomenkielisiä, mikä vaikeuttaa ruotsiksi kotoutuneiden työnhakua. Kesätöiden ja työkokeilujen määrä vähentynyt.	Työllistyminen nähdään keskeisenä pysyvyyden edellytyksenä. Tietyillä aloilla (tekninen, terveys, siivous) työmarkkinat toimivat. Yrityksissä käytössä malleja, joissa koulutus tapahtuu työn ohessa ja työparimalli tukee heikompaa kielitaitoa. Hyvinvointialueella kansainvälinen rekrytointi huomioi perheet ja tarjoaa kielikoulutusta työn ohessa.
Työluvut ja byrokraatia	Työlupaprosessit koetaan jäykiksi ja hitaiksi. Migri-prosessit viivästyvät, erityisesti puolisoiden ja lasten osalta, mikä vaikeuttaa perheiden asettautumista. Yritykset kokevat riskinä sanktiot lupavirheistä.	–
Asuminen ja liikkuminen	Vuokra-asuntoja vähän, erityisesti suuria perheasuntoja. Asuminen kallista ja Kelan katot ohjaavat alueellista keskittymistä. Liikkuminen haastavaa ilman omaa autoa; pitkät etäisyydet ja rajallinen joukkoliikenne.	Pietarsaassa kutsujoukkoliikenne (Vippari) tukee liikkumista, erityisesti niille, joilla ei ole ajokorttia. Mahdollisuus asua naapurikunnissa ja työskennellä Pietarsaassa.
Asenteet, syrjintä ja työyhteisöt	Piilorasismia ja kulttuurieroihin liittyviä jännitteitä esiintyy. Syrjintää on koettu esimerkiksi tiettyjä kansalaisryhmiä kohtaan. Osa työnantajista suhtautuu varauksellisesti maahanmuuttajiin.	Pitkä pakolaisten vastaanoton historia ja kaksikielisyys ovat edistäneet myönteisiä asenteita. Useilla suurilla yrityksillä on kokemusta ulkomaisesta työvoimasta ja valmiuksia monikieliseen arkeen.

Sosiaaliset suhteet ja yhteisö	Sopeutumista vaikeuttavat pimeys, rajalliset vapaa-ajan mahdollisuudet ja kokemus ”pienestä kaupungista”. Puute erityisesti 20–30-vuotiaille suunnatuista, alkoholiin sitoutumattomista kokoontumispaikoista.	Kohtaamiskahvilat, vapaaehtoistoiminta ja järjestöjen aktiviteetit tukevat sosiaalisten verkostojen syntyä. Ensimmäisen suomalaisen ystävän saaminen nähdään keskeisenä kotoutumisen käännekohtana.
Kotoutumisen malli ja pysyvyys	Osa kokee kotoutumisen liian valmiiksi rakennetuksi, mikä voi heikentää oma-aloitteisuutta. Moni muuttaa myöhemmin etelään työn tai koulutuksen perässä.	Työpaikan ja asunnon yhdistäminen tukee pysyvyyttä. Kaksikielinen kotoutumismalli ja pitkäjänteinen vastaanottokokemus luovat vakaan perustan asettautumiselle.

Edistävinä tekijöinä nousevat toimiva kielikoulutus, työllistymistä tukevat työelämäkäytännöt, kolmannen sektorin vahva rooli sekä kaksikielisyyteen ja pitkään pakolaisten vastaanoton perinteeseen nojaava myönteinen toimintaympäristö. Esteinä korostuvat korkeat kielitaitovaatimukset, työ- ja oleskelulupiin liittyvä byrokratia, asumisen ja liikkumisen haasteet sekä rajalliset työmarkkinamahdollisuudet erityisesti nuorten ja perheiden pysyvyyden näkökulmasta.

Valtakunnallisessa kyselyssämme vastaajia pyydettiin arvioimaan useita teemoja, jotka nousivat keskeisesti esiin myös haastatteluissa. Näihin kuuluivat (1) paikallisyhteisön asenteet ja osallisuus, (2) työllistyminen ja työmarkkinoille integroituminen, (3) varhaiskasvatus ja koulutus laajemmin sekä (4) asuminen ja paikalliset olosuhteet. Kokonaisuutena kuntien arviot korostavat, että kotoutumisen edellytykset rakentuvat myönteisten mutta varovaisten paikallisasenteiden, osin rajallisen osallisuuden sekä työmarkkinoille pääsyn rakenteellisten esteiden varaan. Työllistymisen osalta ulkomailla hankitun osaamisen tunnistaminen ja erityisesti kielitaitovaatimukset muodostavat keskeisiä pullonkauloja riippumatta kuntatyyppistä. Varhaiskasvatuksen ja koulutuksen valmiudet arvioidaan pääosin myönteisiksi, mutta kielituen saatavuudessa nähdään kehittämistarpeita, samalla kun asumisen osalta erityisesti maahanmuuttajaperheiden tilanne näyttäytyy kunnissa muuta väestöä epävarmempana.

Merkittäviä hyviä käytäntöjä kotoutumisen edistämisessä

Haastatteluaineistossa tunnistettiin useita paikallisesti kehitettyjä käytäntöjä, jotka vastaavat kotoutumisen keskeisiin haasteisiin konkreettisella ja usein poikkisektorisella tavalla.

Infoboksit 1–4 perustuvat Pietarsaaressa toteutettuihin haastatteluihin. Käytännöt on alla

jäsennetty temaattisiin kokonaisuuksiin, jotka korostavat työllistymisen ja pysyvyyden tukemista, sosiaalisen osallisuuden vahvistamista sekä koulutuksen ja arjen kiinnittymisen ratkaisuja.

Infoboksi 1 Hyvät käytännöt: Pitkäjänteinen ja laaja-alainen yhteistyö

Yhteinen seudullinen kotouttamisohjelma yli kielirajojen

Pietarsaaren alueella on jo pitkään laadittu yhteinen, viiden kunnan kotouttamisohjelma. Yhteistyö ylittää kielirajat ja kokoaa yhteen kuntien, oppilaitosten, yritysten ja järjestöjen edustajia, mikä on luonut vakaan pohjan kotouttamisen koordinoinnille.

Alueellinen yhteistyö elinvoiman ja kansainvälisen rekrytoinnin tukena

Haastattelujen mukaan Pietarsaaren seudun vahva vientiteollisuus, yhteinen infrastruktuuri sekä suomen ja ruotsin kielen rinnakkainen asema tukevat alueellista yhteistyötä myös Kokkolan ja Vaasan suuntaan. Kansainvälistä rekrytointia pidetään tehokkaampana toteuttaa yhteistyössä.

Infoboksi 2 Hyvät käytännöt: Yritysten vastaanottavat ja mukautuvat toimintamallit

Pitkä kokemus ulkomaisesta työvoimasta suuryrityksissä

Pietarsaaren suuret yritykset ovat rekrytoineet ulkomaista työvoimaa jo pitkään ja mukautaneet käytäntöjään monikieliseksi ja monikulttuuriseksi. Kaksikielisen työympäristön (suomi–ruotsi) rinnalle on viime vuosina tullut englanti.

Monikielinen viestintä ja perehdytys

Yrityksissä on otettu käyttöön monikielisiä digitaalisia ratkaisuja sekä käännetty keskeisiä ohjeita useille kielille. Haastattelujen mukaan tämä ei aina yksin riitä, minkä vuoksi perehdytysmateriaaleja ja sääntöjä on käännetty myös työntekijöiden omille kielille.

Yritysvetoiset kotoutumista tukevat tilaisuudet

Yritykset ovat järjestäneet kotoutumisiltoja, joissa paikalliset yhdistykset esittelevät toimintaansa ja palvelujaan. Lisäksi on järjestetty kansainvälisiä ruokapäiviä, jotka tukevat vuorovaikutusta työyhteisössä ja sen ulkopuolella.

Infoboksi 3 Hyvät käytännöt: Kotoutumisportti ja maahanmuuttajien oma toimijuus

Kotoutumisportti kokonaisvaltaisena tukirakenteena

Kotoutumisportti (*Integrationsportal*) mainittiin useissa haastatteluissa. Sen kuvattiin olevan enemmän kuin perinteinen neuvontapalvelu ja toimivan keskeisenä tukipisteenä kotoutumisen eri vaiheissa.

Maahanmuuttajien itse perustamat yhdistykset

Pietarsaareissa toimii useita maahanmuuttajien perustamia yhdistyksiä, kuten nepalilaisten, afganistanilaisten ja venäjänkielisten yhdistykset. Yhdistykset ovat avoimia myös muille maahanmuuttajille ja tukevat vertaistoimintaa ja osallisuutta.

Yhdistystoiminnan ja työelämän yhdistäminen

Haastattelujen mukaan yhdistystoimintaan kytkeytyy myös käytännön työelämäkokemuksia, kuten harjoittelujaksoja ravintolatoiminnassa, joissa harjoittelijat voivat samalla opiskella kieltä ja kartuttaa arjen työelämävalmiuksia.

Infoboksi 4 Hyvät käytännöt: Nuorten tukeminen ja monikielinen koulutusympäristö

Laaja nuorten ohjaus ja moniammatillinen tuki

Nuoria ohjautuu palveluihin koulujen ja muiden yhteistyötahojen kautta, ja toimijat tekevät aktiivisesti koulukäyntejä yläasteilla. Yhteistyötä tehdään myös ammatillisen koulutuksen kielikoulutuksissa.

Ohjaamo osana nuorten kotoutumista

Pietarsaareissa Ohjaamo toimii kaupungin nuorisotoimen alaisuudessa ja muodostaa keskeisen verkoston nuorten tukemisessa. Ohjaamossa on sekä kaupungin omia neuvoja että toimijoita, jotka keskittyvät erityisesti maahanmuuttajataustaisten nuorten neuvontaan.

Monikielinen ja -kulttuurinen kouluratkaisu

Haastatteluissa nostettiin esiin Pietarsaaren kielikylypykoulu, jossa suomi ja ruotsi toimivat rinnakkain samassa koulussa. Tätä pidettiin merkittävänä paikallisena ratkaisuna monikielisyyden tukemisessa.

Katse tulevaisuuteen vuoteen 2035

Katse vuoteen 2035 rakentuu haastatteluaineiston tulkintaan ja valikoituihin keskeisiin havaintoihin, jotka kuvaavat toimijoiden näkemyksiä kotoutumisen edistämisen tulevista haasteista ja mahdollisuuksista. Tulevaisuudenodotuksia vuoteen 2035 perustuvat kysymykseen: ”Kuvitellaan, että olemme vuodessa 2035. Miten uskot kotoutumisen kehittyneen alueellanne siihen mennessä? Mitä odotuksia sinulla on tältä osin?”

Yleinen suunta

Haastateltavat odottavat Pietarsaaren alueen kansainvälisyyden vahvistuvan vuoteen 2035 mennessä ja yritysten muuttuvan entistä avoimemmiksi kansainväliselle työvoimalle. Kehitystä tukevat alueen teollinen rakenne, vientiyritykset ja pitkä kokemus monikielisyydestä, mutta samanaikaisesti valtakunnallisen maahanmuuttopolitiikan kiristyminen ja resurssikysymykset herättävät epävarmuutta tulevista. Väestön väheneminen ja työvoiman tarve tekevät maahanmuutosta alueelle yhä keskeisemmän kysymyksen.

Yhteenveto kolmesta merkittävimmästä kehitystrendistä

Kansainvälisen työvoiman merkitys kasvaa, mutta politiikkaympäristö tuo epävarmuutta

Useat toimijat arvioivat, että työvoiman tarve kasvaa erityisesti vientiteollisuuden mahdollisten investointien myötä, ja pahimmillaan alueella saatetaan tarvita lyhyessä ajassa

satoja uusia työntekijöitä. Samalla ollaan huolissaan valtakunnallisten linjausten vaikutuksista, kuten tiukentuneista kansalaisuuden ehdoista ja nopeasta velvoitteesta poistua maasta ilman työtä. Vastaanottokeskusten mahdollinen sulkeminen Vaasassa ja Vöyrillä nähdään alueellisesti merkittävänä muutoksena, jolla olisi laaja-alaisia vaikutuksia koulutukseen ja muihin kotoutumisen rakenteisiin.

Kielikysymys ja osaamisen tunnistaminen korostuvat entisestään

Pietarsaaren kaksikielisyys nähdään sekä vahvuutena että kynnyksenä: se lisää vastaanottavuutta, mutta samalla odotukset kahden kielen osaamisesta voivat vaikeuttaa työllistymistä. Haastateltavat pohtivat, yleistyykö englanti tulevaisuudessa työelämässä laajemmin. Osaamisen tunnistamisen, kielitaidon arvioinnin ja työvoiman kysynnän ja tarjonnan parempi kohtaaminen nousevat keskeisiksi kehitystarpeiksi, ja osassa haastatteluja esitetään teknologisten ratkaisujen, kuten tekoälyn, hyödyntämistä tukevana välineenä.

Pysyvyys ja viihtyvyys muodostuvat ratkaiseviksi tekijöiksi, erityisesti nuorten kohdalla

Useat haastatellut nostavat esiin haasteita viihtyvyydessä, erityisesti nuorten ja nuorten aikuisten keskuudessa. Pieni kaupunki, pitkät pimeät jaksot sekä työttömyys ja toiminnan puute voivat heikentää pysyvyyttä. Kotoutumisen käynnistäminen heti alkuvaiheessa, koulutuksen merkityksen korostaminen ja yhteisöllisyyden vahvistaminen nähdään keskeisinä keinoina ehkäistä syrjäytymistä ja tukea erityisesti nuoria maahanmuuttajamiehiä. Myös toisen sukupolven kotoutumisen haasteet tunnistetaan.

Yritysten näkökulmasta kansainvälisyyden kasvu nähdään väistämättömänä koko tuotantoketjussa, ja pitkällä aikavälillä myös ulkomaalaistaustaisten eteneminen esihenkilötehtäviin koetaan todennäköisenä.

Kotoutumisen edistämisen tulevaisuus kunnissa – valtakunnallisen kyselyn ja fokusryhmän havainnot

Havainnot paikallisista tapaustutkimuksista täydentävät valtakunnallisen kyselyn ja fokusryhmän havainnot.

Valtakunnallisen kyselyn keskeiset tulokset

Vuoteen 2035 ulottuvissa arvioissa 42 % kunnista uskoo roolinsa vahvistuvan, kolmannes odottaa tilanteen säilyvän ennallaan ja viidennes arvioi vastuiden siirtyvän osittain tai kokonaan muille toimijoille, kuten hyvinvointialueille tai valtiolle. Tämä viittaa kotoutumisen hallinnan monitasoistumiseen ja alueelliseen eriytymiseen.

Kotoutumisen tulevaisuuteen vaikuttavista tekijöistä tärkeimmiksi nousevat työmarkkinoiden tarpeet: 80 % kunnista nosti ne viiden keskeisimmän tekijän joukkoon. Väestörakenne ja kansallinen politiikka seuraavat lähes yhtä merkittävinä, ja vakaa rahoitus nähdään keskeisenä kotoutumisen edellytyksenä. Työnantajien osallistuminen ja kohtuuhintainen asuminen korostuvat toteutuksessa, kun taas koulutus- ja kielituki sekä yhteisöjen vastaanottavuus tukevat kotoutumista laajemmin.

Sekä maaseutumaisissa että kaupunki- ja taajaan asutuissa kunnissa työmarkkinoiden tarpeet ja väestörakenteen muutos nähdään keskeisinä kotoutumisen ajureina.

Maaseutumaisissa kunnissa korostuu hieman työvoiman saatavuus, kun taas kaupungeissa painotukset jakautuvat tasaisemmin.

Avovastaukset ja suorat lainaukset piirtävät varovaisen optimistisen tulevaisuuskuvan.

Myönteisissä visioissa korostuvat vakiintuneet kotoutumisen edistämisen rakenteet, alueellinen yhteistyö, monikulttuurisuuden arkipäiväistyminen sekä maahanmuuttajien integroituminen työmarkkinoille ja paikallisyhteisöihin. Digitaalisten ratkaisujen ja teknologian nähdään tukevan kielten oppimista, koulutusta ja ohjausta.

Samaan aikaan vastaajat tunnistavat merkittäviä riskejä. Palvelutason heikkeneminen, resurssipula, väestökato ja poliittinen epävarmuus toistuvat vastauksissa. Huolta herättävät myös kuntatalouden kiristyminen, rahoituksen ennakoimattomuus sekä sosiaalisen ilmapiirin polarisaatio ja segregaatioriski.

Kokonaisuutena tulokset osoittavat, että kotoutumisen tulevaisuus kunnissa rakentuu kasvavien odotusten ja epävarmuuden varaan.

Fokusryhmän keskeiset havainnot

Kotoutumista tarkasteltiin monivaiheisena ja ei-linearisena prosessina, jossa yksilölliset polut ja elämäntilanteet vaihtelevat merkittävästi.

Keskustelussa nousi vahva huoli kuntien resurssien riittävydestä suhteessa laajeneviin vastuisiin. Tämä koettiin keskeiseksi riskiksi kotoutumisen edistämisen laadulle ja yhdenvertaisuudelle. Samalla tuotiin esiin alueellisia ja spatiaaliseen liikkuvuuteen liittyviä ilmiöitä: sekä suomalaisväestön että maahanmuuttajien poismuuttoa pienemmiltä alueilta sekä keskittymistä suuriin kaupunkeihin.

Poliittisen ilmapiirin ja julkisen keskustelun nähtiin vaikuttavan merkittävästi maahanmuuttajien kiinnittymiseen ja asettautumispäätöksiin. Fokusryhmässä tunnistettiin myös tiedon ja ymmärryksen aukkoja, erityisesti liittyen muuttoliikkeeseen, urakehitykseen,

paikallisiin työmarkkinavaikutuksiin sekä oleskelulupapolitiikan seurauksiin. Lisäksi työnantajien roolin arvioitiin olevan muutoksessa, mutta sen tuleva kehityssuunta koettiin osin epäselväksi.

Fokusryhmäkeskustelussa korostui näkemys, jonka mukaan kotoutuminen ei rajoitu työllistymiseen, vaan siihen kytkeytyvät myös hyvinvointi, oikeudet, identiteetti ja yhteisöön kuuluminen.

Kiitokset

Kirjoittajat haluavat lämpimästi kiittää kaikkia toimijoita, jotka olivat valmiita käyttämään aikaansa haastatteluihin osallistumiseen ja kyselyyn vastaamiseen. Näin he ovat osaltaan mahdollistaneet ajantasaisen ja monipuolisen kuvan muodostamisen kotouttamisen nykytilasta, koetuista haasteista sekä tulevaisuuden odotuksista. Tämä työ – ja siihen osallistuminen – on merkityksellistä ja tärkeää Suomen rakentamisessa hyvänä paikkana elää, tehdä työtä ja rakentaa tulevaisuutta.

Lisäksi kirjoittajat haluavat kiittää Maa- ja metsätalousministeriötä / Maaseutupolitiikan neuvostoa tämän selvityksen mahdollistaneesta rahoituksesta.

Liite 1. Aineisto ja menetelmät

Tässä raportissa hyödynnettiin kolmea toisiaan täydentävää aineistokokonaisuutta: alueellisia tapaustutkimushaastatteluja, valtakunnallista kuntakyselyä sekä fokusryhmäkeskustelua.

Tapaustutkimushaastattelut

Tapaustutkimukset toteutettiin neljällä alueella: Kajaani (Kainuu), Pietarsaari (Pohjanmaa), Parainen (Varsinais-Suomi) sekä Rantasalmi ja Savonlinna (Etelä-Savo). Kussakin tapausalueessa tehtiin noin kahdeksan puolistrukturoitua haastattelua maaliskuun ja toukokuun 2025 välillä. Haastateltavat edustivat monipuolisesti keskeisiä kotoutustoimijoita, mukaan lukien kuntien viranhaltijat, ELY-keskukset, yritykset ja yrittäjät, ammatilliset oppilaitokset, järjestöt sekä hanketoimijat. Haastattelut käsittelivät kotouttamisen käytäntöjä, haasteita ja edistäviä tekijöitä sekä tulevaisuuden odotuksia.

Valtakunnallinen kuntakysely

Valtakunnallinen kysely lähetettiin Manner-Suomen kunnille syyskuussa 2025. Kyselyyn saatiin 85 vastausta, jotka kattavat kaikki alueet ja kuntatyytit. Kyselyn tavoitteena oli kartoittaa kuntien omaa

arviota kotoutumisen edistämisen valmiuksista, kehityssuunnista ja tulevaisuuden näkymistä vuoteen 2035 asti. Lisäksi kyselyllä tunnistettiin toiminnan keskeisiä vahvuuksia ja kehittämistarpeita sekä kerättiin tietoa KOTO24-uudistuksen toimeenpanon tilanteesta.

Fokusryhmäkeskustelu

Valtakunnallinen fokusryhmäkeskustelu järjestettiin verkossa 19.11.2025 ja kesti kaksi tuntia.

Fokusryhmään osallistui ministeriöiden edustajia, valtakunnallisen järjestön (SPR) edustaja, Suomen Kuntaliiton edustaja sekä tutkimussektorin asiantuntijoita. Keskustelu jäsennettiin kolmen teeman ympärille: (1) kuntien valmiudet ja yhteistyöekosysteemit, (2) koulutus ja työllisyys sekä (3) tulevaisuuden näkymät ja KOTO24-uudistuksen vaikutukset. Osallistujille toimitettiin kysymykset ja valikoituja kyselytuloksia ennakoon, ja keskustelussa syvennettiin erityisesti kyselyn havaintoja.

Liitetaulukko 1 Vieraskielinen väestö Pietarsaassa 1990-2023

Seuraavissa taulukoissa esitetään Pietarsaaren vieraiden kielten jakautumisen kirjo tarkasteluvuosittain. Tarkastelun alkupäässä tarkasteluvuodet ovat kaukana toisistaan (vuodet 1990, 2001 ja 2011). Näin siksi, että kansainvälistyminen oli Suomessa tuolloin vielä hidasta ja siksi kielten kirjo ei lisääntynyt kovinkaan nopeasti. Vuodesta 2011 tarkastelujaksojen välissä on lyhyempi aika – kolme vuotta.

PIETARSAARI	1990	2001	2011	2014	2017	2020	2023
Albania	—	83	79	84	86	113	268
Amhara	—	—	—	—	—	11	—
Arabia	—	—	25	46	201	296	326
Bengali	—	—	32	52	75	86	166
Bulgaria	—	—	45	123	148	149	167
Englanti	13	28	60	79	99	111	199
Eapanja	—	11	15	20	19	24	42
Farsi	—	—	54	99	120	122	130
Hindi	—	13	22	22	20	20	21
Hollanti	—	—	—	—	—	—	11
Igbo	—	—	—	—	—	—	12
Joruba	—	—	—	—	—	—	11
Kurdi	—	—	11	14	13	16	33
Latvia	—	—	—	—	—	11	17
Nepali	—	—	41	56	82	84	131
Njandza	—	—	—	—	—	—	13

Norja	—	—	10	15	12	12	11
Portugali	—	—	14	—	10	13	18
Puola	—	10	16	19	18	22	41
Ranska	—	—	—	11	10	—	—
Romania	—	—	32	29	45	54	51
Ruanda	—	—	—	—	—	—	11
Saksa	—	11	15	15	12	11	11
Somali	—	16	131	116	88	68	76
Swahili	—	—	—	—	—	—	14
Tagalog	—	—	—	—	—	10	40
Thai	—	—	26	36	36	50	69
Turkki	—	—	11	11	14	15	26
Twi	—	—	—	—	—	—	13
Ukraina	—	—	12	37	56	96	343
Urdu	—	—	—	—	—	10	—
Venäjä	—	48	91	101	93	93	136
Vietnam	29	87	182	208	208	204	222
Viro	—	14	48	52	51	49	47
Muu	—	—	—	31	18	28	40
SUMMA	42	321	972	1276	1534	1778	2716

* = Kategoria muu: summaa kaikki ne kielet, jotka kyllä tilaston tausta-aineistossa tunnetaan, mutta joiden tieto ei ole julkista, koska puhujia on korkeintaan viisi henkeä.

** = Kategoria tuntematon: ihmisen äidinkielestä ei tilastoaineistossa ole tietoa